

KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ – ZASOBY KULTUROWE ZIEMI OSTROWSKIEJ

Rocznik Ostrowski 2025, nr 11, Ostrów Mazowiecka 2025, s. 245-250

www.ludziezpasja.org

Piotr Dmitrowicz

Jak opowiadać o Stefanie Wyszyńskim. Perspektywa muzealna

Jak dział edukacji Mt 5,14 | Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie mówi o Stefanie Wyszyńskim poprzez warsztaty i projekty?

Zadaniem Muzeum jest nie tylko przekazywanie faktów, ale uczenie młodych, jak rozumieć wartości, wybory i doświadczenia, które ukształtowały Prymasa Stefana Wyszyńskiego.

Mówimy o Stefanie Wyszyńskim poprzez **doświadczenie miejsc** – projekt „Nieoczywiste miejsca Stefana Wyszyńskiego” to projekt, który uczy młodzież, że historia człowieka rodzi się z miejsc i relacji. Prowadzimy młodych przez Zuzelę, Andrzejewo, Włocławek, Laski i Choszczówkę. Aby pokazać, że wartości Wyszyńskiego – odwaga, empatia, miłość, odpowiedzialność – mają swoje źródła.

Uczniowie widzą:

- Zuzela – jak rodzina i dom budują charakter,
- Andrzejewo – czym jest strata i współczucie,
- Włocławek – jak dojrzewa odpowiedzialność,
- Laski – jak wygląda praktyczna wrażliwość na drugiego człowieka,
- Choszczówka – jak ważna jest praca, dyscyplina i duchowość.

Prowadzimy młodych tak, aby sami odkryli, skąd wzięli się ten autorytet.

Mówimy o Stefanie Wyszyńskim przez **dzieciństwo** – cykl bajek on-line. Dla najmłodszych używamy języka opowieści. Czytamy bajki Piotra Kordyasa o małym Stefku. Dodajemy komentarze edukatorów. Tworzymy animacje, aby pokazać, że Prymas zaczynał dokładnie tam, gdzie każde dziecko – w rodzinie, w zabawie, w szkole, w codzienności. Dziecko nie poznaje

pomnika, tylko *chłopca podobnego do siebie*. To buduje pierwszą, pozytywną relację z postacią. Prowadzimy od identyfikacji („Stefek jest jak ja”), do rozumienia wartości („dlaczego był odważny, dobry, wrażliwy”).

Mówimy o Wyszyńskim przez **storytelling** – „Opowieść Wiewiórki Nasturcji”. Wprowadzamy postać Wiewiórki Nasturcji – sympatycznego narratora. Aby przez humor i obrazową opowieść pokazać dzieciom: życzliwość, przyjaźń, dobroć i odwagę Stefana. Dzieci zapamiętują wartości, bo poznają je w emocjonalnej, przystępnej formie. Ta metoda buduje pozytywny, ciepły portret Wyszyńskiego – jako człowieka bliskiego.

Mówimy o Wyszyńskim przez **codziennosc** – „Szkółka Stefka”. Pokazujemy, jak wyglądała szkoła ponad 100 lat temu: ławki, tabliczki, przybory, sposób nauki. Aby dzieci zrozumiały realia, w jakich dojrzewał młody Stefan. Uczniowie widzą, że nauka, praca i ciekawość od początku były ważne dla Wyszyńskiego. To model edukacyjny bliski młodym: „Każdy zaczyna w szkolnej ławce”. Warsztat ten pokazuje, że codzienność i dyscyplina ukształtowały późniejszego Prymasa.

Mówimy o Wyszyńskim przez **wartości** – „Warsztat Wartości”. To nasz kluczowy program dla młodzieży. Co robimy? Przeprowadzamy młodych przez kolejne sale muzeum. Każda sala odkrywa jedną wartość związaną z życiem Wyszyńskiego: ODWAGA, WOLNOŚĆ, MIŁOŚĆ, POMOC, DIALOG, ODPOWIEDZIALNOŚĆ, NADZIEJA.

Tak, aby młodzi nie zapamiętali dat, ale zrozumieli wybory Prymasa. W każdej sali pytamy: „Jak ta wartość wygląda w Twoim życiu?”, „Co dla Ciebie znaczy odwaga dzisiaj?”, „Co Ty zrobiłbyś na jego miejscu?”. Uczniowie doświadczają wartości, a nie jedynie o nich słyszą. Wyszyński staje się dla nich punktem odniesienia, nieabstrakcyjną postacią. Warsztat buduje most między biografią Wyszyńskiego a współczesnością młodych.

Dział edukacji mówi o Wyszyńskim w sposób: przystępny dla wieku, osadzony w doświadczeniu, skoncentrowany na wartościach, bliski emocjom i codzienności, a nie na pomnikowości czy moralizowaniu.

Edukacja muzealna nie odpowiada na pytanie: „Kim był Wyszyński jako hierarcha?” Odpowiada na pytanie: „Jak to, co przeżył, może pomóc młodym dzisiaj?” Dział edukacji opowiada o Stefanie Wyszyńskim poprzez doświadczenia, miejsca, historie, emocje i wartości.

W ten sposób młodzi poznają go nie jako postać z podręcznika, lecz jako człowieka, którego wybory i słowa mogą inspirować także dziś.

„ODETCHNAĆ PIĘKNEM” to wielowymiarowy projekt zrealizowany przez Mt 5,14 | Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, który łączy w sobie estetyczne doświadczenie sztuki, edukację, kontakt z naturą i nowoczesne technologie. Jego siłą jest głęboka spójność

z przesłaniem Prymasa Tysiąclecia – umiłowaniem przyrody i wartości duchowych – a także nowatorska forma, która angażuje lokalne społeczności, wolontariuszy i odbiorców w każdym wieku, w tym osoby ze szczególnymi potrzebami. Projekt został zrealizowany w przestrzeni publicznej, dzięki czemu dotarł także do tych, którzy na co dzień nie odwiedzają muzeów. Składał się z pięciu kluczowych komponentów:

Wystawa plenerowa „Odetchnąć pięknem” – seria plasz ze zdjęciami Stefana Wyszyńskiego z wakacyjnych podróży i cytatami z jego duchowych refleksji na temat przyrody. Usytuowana w Wilanowie i Ursynowie – dzielnicach sąsiadujących z muzeum – była dostępna dla wszystkich przechodniów, a jej wersja z uproszczonym językiem zapewniła dostępność również dla osób z niepełnosprawnością intelektualną i słabszym wzrokiem. Z myślą o odbiorcach ze szczególnymi potrzebami został opracowany w formacie video przewodnik po wystawie w Polskim Języku Migowym. Dodatkowo wystawa została przetłumaczona na język angielski, dzięki czemu mogli zapoznać się z nią również obcokrajowcy. Tłumaczenie jest dostępne na stronie internetowej muzeum w formacie pdf.

Spacery – w ramach warsztatów edukacyjno-rekreacyjnych odbył się cykl spacerów po Wilanowie i Ursynowie. Spacery prowadzone były przez specjalistów, którzy opowiedzieli o florze i faunie występujących w południowej części Warszawy. Uczestnicy wędrowali specjalnie przygotowanymi ścieżkami, na których odkrywali nieznanne, ciekawe przyrodniczo miejsca, a przy okazji zapoznali się z tekstami prymasa Wyszyńskiego poświęconymi naturze.

Gra terenowa typu geocaching – interaktywny i nowoczesny sposób na odkrywanie miasta i jego historii. To gra terenowa polegająca na szukaniu „skarbów” za pomocą odbiornika GPS. Owymi skarbami są fizyczne pojemniki tzw. kesze ukryte wcześniej w różnych ciekawych i atrakcyjnych turystycznie miejscach. Każdy z nich zawiera tzw. Logbook, czyli dziennik odwiedzin, do którego znalazca powinien się wpisać, aby potwierdzić swoje odkrycie. Odwiedziny na keszu są również rejestrowane na stronie geocaching.com lub aplikacji mobilnej. Uczestnicy – dzieci, młodzież, rodziny – poszukiwali skrytek, poznając przy tym dziedzictwo duchowe i kulturowe. Aby przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu gra była dostępna także w wersji analogowej (questy). Ścieżki ze skrytkami są również dostępne w formie plików PDF, które można pobrać i wykorzystać podczas indywidualnego zwiedzania lub wziąć wydrukowaną wersję z siedziby muzeum. Gra opracowana i realizowana była we współpracy z Geocaching Warszawa i obejmowała różne lokalizacje, w tym Wilanów, Ursynów, Służew oraz miejsca ważne dla życia Prymasa, jak Zuzela czy Łaski.

Warsztaty edukacyjno-artystyczne:

- *Zieleń w błękicie* – warsztaty z cyjanotypii, podczas których uczestnicy tworzyli niebieskie odbitki roślin, łącząc sztukę z ekologiczną edukacją. Cyjanotypia to technika fotograficzna wykorzystująca światłoczułość soli żelaza, charakteryzująca się monochromatycznym obrazem w kolorze niebieskim, tworzonym przez błękit pruski. Warsztaty

stanowiły pretekst do zwrócenia uwagi na przyrodę znajdującą się w najbliższej okolicy poprzez stworzenie kreatywnych form jej zachowania. Uczestnicy poznali też ciekawostki na temat roślin i ekosystemu oraz technik cyjanotypii.

- *Haftowane kwiaty Prymasa* – warsztaty rękodzielnicze, inspirowane ulubionymi roślinami Wyszyńskiego, które umożliwiły integrację pokoleń: od młodzieży po seniorów.

Koncert plenerowy „W moim domu stał duży fortepian...” – to słowa Prymasa, które mogą zainspirować także... do organizacji koncertu plenerowego! Na zaproszenie Mt 5,14 wystąpili: Marta Plasota-Bargieł – fortepian, Konrad Bargieł – wiolonczela, Michał Kozioński – wiolonczela. To muzycy, przyjaciele i twórcy zespołu Nove Trio. Była to forma relaksu na świeżym powietrzu przy muzyce klasycznej, która nawiązywała do młodości i wrażliwości artystycznej Prymasa. Program koncertu oparto na twórczości kompozytorów bliskich jego duchowej formacji.

„Będziesz miłował” – historyczny projekt wolontariacki

Realizowany przez Mt 5,14 projekt rozpoczął się w 2019 roku. W I edycji na ulicach Warszawy wolontariusze we współpracy z harcerzami opowiadali historię prymasa Stefana Wyszyńskiego, patrona Muzeum, który był kapłanem Zgrupowania AK Kampinos podczas powstania warszawskiego.

Z powodu pandemii zmieniono formułę projektu, wolontariusze mogli odtąd współpracować *on-line*. Cel przez cały czas pozostawał ten sam – przybliżyć i upamiętnić sylwetki kolejnych kapłanów powstania warszawskiego. Istotne było również, aby wolontariusze mogli poszerzyć swoją wiedzę historyczną. Prace nad II edycją projektu *Będziesz miłował* zakończyły się 2 października 2020 r., w rocznicę kapitulacji powstania warszawskiego. Przez 63 dni wolontariusze napisali kilkanaście biogramów. Poza tym do każdego z nich przygotowali wirtualne spacerunki po warszawskich miejscach związanych z działalnością kapłanów. Dodatkowo, oprócz przygotowywania nowych biogramów w języku polskim, wolontariusze przygotowali też biogramy w języku angielskim. W sumie wolontariusze opracowali 50 biogramów!

Koło Puszczy to autorski projekt Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego skierowany do miłośników wycieczek rowerowych po Puszczy Kampinoskiej i jej najbliższych okolicach. Idea wycieczek zrodziła się na kanwie lektury nauczania Jana Pawła II i kard. Stefana Wyszyńskiego, którzy podkreślali wagę aktywnego wypoczynku, który pozwala zadbać o siebie na wielu obszarach: fizycznym, psychicznym, emocjonalnym i duchowym. Obaj byli w tym zakresie nie tylko teoretykami, ale i praktykami, którzy potrafili czerpać autentyczną radość z zachwytu nad pięknem stworzenia. Wybór Puszczy Kampinoskiej na miejsce realizacji projektu nie był przypadkowy, gdyż właśnie tu znajduje się wiele mało znanych pamiątek związanych z życiem i działalnością Stefana Wyszyńskiego, który w czasie okupacji niemieckiej był kapłanem w Zakładzie dla Ociemniałych w Laskach oraz duszpasterzem Zgrupowania Armii Krajowej „Kampinos”, które zapisało chlubną kartę w powstaniu warszawskim. Po drugie –

aktywny wypoczynek, zalecany przez lekarzy, psychologów i sportowców, stwarza okazję do twórczego spędzenia czasu z dala od miejskiego zgiełku. Po trzecie – jest to wyśmienita okazja do poznania wyjątkowego parku narodowego usytuowanego u wrót stolicy – lokalizacja rzadko spotykana i mająca swoje odpowiedniki tylko w kilku parkach narodowych na świecie, które przylegają do stolicy państwa (Wiedeń, Budapeszt, Caracas, Nairobi).

